

Småting.

I det svenske arkæologiske tidsskrift »Fornvännen« findes ofte meget interessante artikler. For 1935 s. 65 f. eks. en artikel om konstatering af gamle bopladser ved hjælp af jordens fosforsyreindhold, noget, som der også før har været skrevet om i samme tidsskrift. Det indhold af fosforsyre, som jorden engang får, er som bekendt meget stabilt; måske det dog overrasker de fleste, at også *stenalderens* bopladser kan konstateres ad den vej, idet endog så gamle pladser fosforsyreindhold kan gå op til det 10–20 dobbelte i forhold til den omgivende mark.

I den pågældende artikel er sagen ført endnu længere frem, idet man her prøver at fastlægge skånske landsbyers forholdsvise alder efter bypladsens fosforsyreindhold, — en højst ejendommelig metode, men som ikke synes at være uden resultat. — Ligeledes har man længere nord på, i bygden om Falkøping, kunnet fastslå en stærk stenalderbebyggelse, mens denne, efter samme metode, er langt svagere hen ad Vättern til.

Af ikke mindre interesse er Märten Stenbergers artikel s. 1–18 om »en jernaldersgård på norra Øland«, og samme forfatters anmeldelse af normanden Jan Petersens undersøgelse af »gammel gårdsanlegg i Rogaland«, mest fra folkevandringstid, men også noget tidligere. Atter her finder vi dette »treski-

bede« hus, som synes spredt over nordisk område fra Vestjylland til Gotland og over til Norge: to rækker pæle med ledere til at bære taget; men dette sidste gik så langt ned og ud, at der blev et rum paa c. 3 alen *udenfor* pælrækkerne, men *indenfor* yder-væggen og den sidste var altså meget lav. En bygningssmåde, som man direkte og indirekte har kunnet se spor af lige til vore dage. Måske har de forskere ret, som påstår, at det er *teltet*, der er forbilledet. Endnu bedre bevaret er her i Danmark en anden jernalderlevning: Dyrene i samme længe som folkene, dog meget tidligt, f. eks. i Ginderup, en skillevæg imellem. Når man i Nordskandinavien og Finland siden er kommen bort derfra, og gården har opløst sig i en hel samling huse, så kommer det vel dels fra, at man har haft træ nok og dels fra det mere stabile vinterklima. Klimaet i Danmark derimod var, specielt fra jernalderen af, et sådant, at man nok om vinteren kunde ønske at færdes inden døre så meget som muligt. Og da det var sparsomt med træet, og, i vestjydske egne ialfald, vistnok tidligere end man før har antaget, så fristedes man heller ikke af den grund til at forlade den gamle bygningsskik med vendrevæg og lerklining og lynntag. »Den enlængede gård« har da også holdt sig langt ned i tiden, og navnlig er det interessant, at selv århundreder efter, at den firlængede gård har udviklet sig, byggede man fremdeles således, at folk og dyr kunde være i samme længe, sådan som det den dag idag kan ses langs vestkysten fra Varde å og sydefter. Dette har vore fædre for ca. 2000 år siden altså også gjort. Men det er ikke blot med interesse, men også med en vis ærbødighed, at man betragter et så ældgammelt træk, der selvfølgelig har sine gode, solide grunde. Disse

grunde vil imidlertid læseren nok selv kunne finde ud af. S. A.

Folketro.

Der er det sidste årstid kommen mig for øje en del træk af den gamle folketro, som jeg har lyst til her at drage frem, også fordi de for de flestes vedkommende må anses for så *urgamle*, at de kan gendes verden over, — fra Australnegere til Eskimoer.

I Hardsyssels årbog for 1936 s. 86 fremdrager Aug. F. Schmidt endel interessante træk fra Aulum sogn, optegnet af en gammel pige, Kristiane Olesen. Sidst i 90'erne tjente hun på Aulum fattiggård, og venlig og godsindet som hun var vandt hun her de gamle fattiglemmers tillid. Hun har siddet og hørt på folk, hvis erindring gik tilbage til 1820, og da det åndelige liv dengang udelukkende var tradition, så rækker disse erindringer meget meget længere tilbage, længere end fortælleren selv ved, ja langt op i oldtiden.

Her fortælles om bryllupsskikke, om brudelys og livslys, om mærkelige ting, folk foretog sig på dødslejet, og som nu ingen mere forstår det mindste af: En gammel kone ruller de sidste mellemader, hun fik, ind i lagnet, meningen var, at hun vilde have dem med i graven. En mand vender sig på det sidste om mod væggen og viller hø til sine køer, de skal ikke mangle noget, når han er borte. En moder måler ved hjælp af overlagenet tøj af til sine børn, inden hun dør: det er til Maren, det er til Inger, og sådan gik hun rækken igennem. I 1920 fandt man i en grav på Aulum kirkegård en saks og en flaske vand. Der skal også nok have været nål og tråd. En uforløst kvinde har fået disse ting med sig, noget man også har andre eksempler på.

I Vendsyssels årbøger 1935–36, s. 275, fortæller købmand Jens Tønnesen nogle træk af gammel folketro mellem Skagensfiskere. Næsten ingenting der blot kom i nærheden af fiskerne eller havde med fiskeriet at gøre kunde nævnes med sit rette *navn*, — ikke katten, der ved rensningen af fisken kom og vilde have en bid — den hed *Mads Hald* og lød godt nok navnet — ikke møllen, der brugtes som sømærke, den hed *Trindelen*. Særlig galt var det med præsten, at nævne ham eller hans navn kunde spole garn og fiskeri for lange tider. Han hed derfor *lodne Anders*. — Vi ser her den urgamle opfattelse, som er kendt verden over, at navnet *er* personen (ligesom skygge og fodspor også omtrent er identisk med manden), og derfor kan dette at bruge navnet være ligesom for nærgående, — i mange tilfælde er det helt forbudt — og man kan resikere, at der reageres, ligegyldigt om det er ting, dyr eller mennesker, ved at der voldes uheld eller ulykker; det er bedst at være forsigtig. De gamle holder jo heller ikke af at nævne mus og rotter ved deres rette navn. De kunde hævne sig. Man ofrede et stykke brød til havet, når garnene var sat, og når solen stod op, hvad ofte var tilfældet, når fiskerne var på hjemvejen, så slap man årerne og tog huen af. Utvivlsomt er dette sidste en rest af ældgammel soldyrkelse.

I et meget interessant stykke om trolddom i Dalarne (svenska landsmål ock svenskt folkliv 1935. 3.) fortælles om en af heksene, at »denna kvinna utförde även hedniske offer, ty hon bekände ock sigh hafva *sine smørkåppar på åhserne*, men ingen kunde finna dem uthan hon«. Her er altså tale om det ældgamle offer til solen, vist altid smør, og som man lagde i en hulhed i stenen. Ofte var sikkert denne hulhed frembragt ved kunst, der kunde jo godt bruges en

gammel ildboringssten eller en portstolpesten; i Sverrig, mener forf., var der mest tale om »älvkvarnar«, jættegryder. Men når der er flere af disse skålformede fordybninger i samme sten, somme tider en uhyre mængde (se f. eks. »solstenen« ved Askov højskole), så er de naturligvis hugget ud med vilje og hensigt.

I det finske tidsskrift »Budkavlen« (budstikken) 1936. 57., findes en afhandling om »*fotspårets magi*«. Det er egentlig samme gamle tankegang som med *navnet*: helst skal det undgås, om det er muligt, at ting, billeder eller symboler tilhørende en selv kommer i andres magt, hvad enten det er noget rent materielt som hår, negle, tøj, eller noget mere uhåndgribeligt: skyggen, fodsporet, navnet ell. lign. Naturligvis er det *ikke* muligt. Det kunde ikke altid hindres, at skarnsfolk brugte den slags midler til at skade en: søm eller nåle i fodsporet, eller et voksbillede af en fjende, eller ialfald af den, man vil skade, stikkes fuld af knappenåle, — han bliver syg og kan ikke komme sig, så længe nålene sidder. Et skademiddel, som overordentlig hyppigt er fremme i hekseprocesserne. Men fodsporets magi rækker videre. Også dyrene kan man tumle ad den vej. Slår man søm i hestens fodspor, bliver den halt, det samme gælder også *vildtet*, og på den måde kan dette stykke folketro formodentlig føres mere end 10,000 år tilbage. Men også da dyrene blev tæmmede, kunde der være brug for nogle småkunster af den slags. Man skal slette sporene ud efter hest eller ko, som er fremmed og første gang føres ind i stalden, så vil den ikke længes tilbage. Der er iøvrigt også andre og mere omstændelige fremgangsmåder. Når kørerne om foråret kommer ud første gang, skal man skære nogle spor løs, hvor de har trådt, og *vende dem om*, så vil kørerne af sig selv komme hjem, når de skal. Det kan tilføjes,

at de ældste kristne love og bud vender sig meget skarpt mod denne tilbedelse af fødder og fodspor.

Ja, det er den slags, man plejer at kalde overtro. Det *var* imidlertid tro, om der nogensinde har været tro til, og det lige til bunden af hine primitive menneskers sind. De mente at have sikre *erfaringer* for, at sådan og sådan. — De havde også set nissen og andre mærkelige ting. Det var sikkert som dagen. — Men man skal lægge mærke til, at hvor meget de så havde *set* (»man må jo da tro sine egne øjne«), så var denne tro dog meget langt fra materielt præget. *Den var væsentlig åndelig*. Thi deres egentlige baggrund var en *åndstro*. Ikke på en enkelt ånd, men på mange, nogle gode og nogle onde, mest det sidste, og det siger jo noget om livserfaringen. Og hvad mennesket her kunde gøre, for enten at drage lykken, eller ialfald værgе sig mod uheld, var jo også *væsentlig* af åndelig, nemlig af *symbolsk* art. For hver gang man anvender materielle midler, f. eks. medicin af en eller anden art, anvender man hundrede gange symboler. Og det kan vel siges, at efterhånden som troen på disse symbolers magt er brudt, er betingelserne for et åndeligt liv blevet ringere, thi der kom desværre ikke ret nogen anden tro istedet, som betød tilnærmelsesvis det, som det gamle havde betydet.

S. A.

Af Mogens B. Mackeprangs Bog ses bl. a., at arkæologerne fremdeles mest regner med *jævne overgange* mellem perioderne, — vandrings- og katastrofetheorierne er væsentlig forladt. Dog mener vist alle nu, at de vestjyske »øksefolk«, hvis grave er de meget lave høje (især talrige i Ribe amt), som man knapt lægger mærke til, er indvandret en gang i yngre stenalder, for godt 4000 år siden og er blevet her. Et

uhyre nøjsomt og meget krigersk folk, som landets indbyggere ikke har kunnet klare sig for. Indvandrerne er stadig trængt længere mod øst indtil kampene endte i folkeblanding og samarbejde, og det synes at være denne frugtbare folkeblanding, som har skabt bronzealderens barbariske pragt og dog på mange måder så fine kultur. Men den jævne mand bruger fremdeles for en stor del stenredskaber, thi bronzen er *meget* dyr, og denne »stenalder« er fortsat endog et stykke ind i jernalderen.

For så vidt er der heller ikke her noget brud. Alligevel er det ganske mærkeligt så hurtig og fuldstændig bronzealderens rige kultur forsvinder, og en tarvelig jernalderkultur, præget af stor fattigdom, kommer i stedet. Man har her i de senere år talt meget om en *klimaforværring*, som nok også er en væsentlig del af forklaringen, men også om den *afspærring* (fra den romerske kultur), som det store keltiske folk i århundrederne f. Chr. etablerede syd for os. — Under presset af denne afspærring, som jo ikke var af fredelig art, kan også stammer fra det nuværende N. Tyskland være trængt ind i Danmark, lige som Venderne (under pres af tyske nybyggere) 1500 år senere. Her kan vist foreligge et både — og. — Der er sket en stærk *samfundsrevolution*, forårsaget af klimaforringelsen, som man ikke hurtig nok har kunnet tilpasse sig til, og som derfor har medført stor misvækst og hungersnød og dermed den forvænte overklasses undergang med samt deres kultur, — en sådan overgang kan godt tænkes dengang at have været langt brutalere og mere ødelæggende, end vi kender til det. Og samtidig eller derefter kan et indfald af fremmede stammer syd fra være sandsynlig, og mod dem har man under de opløste samfundsforhold ikke kunnet værgе sig.

Der er ialfald *et* forhold, som vel vanskelig kan forklares på anden måde: at alt *stednavnestoffet* fra bronzealderen synes fuldstændig forsvundet. Så vidt vi kan se går *vore* stednavne, selv de ældste, ikke længere tilbage end til jernalderens begyndelse. Dette behøver naturligvis ikke at betyde et folkeskifte, men det kan godt betyde fremmede elementers overmagt, og det lige til Sjælland og Skåne. Jfr. danske og norske stednavne i England og Nordmandiet 12–1300 senere.

S. A.

Om »oldtidens landsby i Danmark« har Gudmund Hatt skrevet i sidste hefte af »fortid og nutid«, 1936. Største delen handler om de *oldtidsagre*, som han så grundig og flittig har undersøgt. I artiklens slutning kommer han dog også ind på *landsbyfællesskabet*, som man for tiden spekulerer endel over.

Spørgsmålet er måske simplere, end man tænker. Når den enkelte families besiddelser var delt så *ofte*, at stykkerne lå spredt mellem hinanden, og så *længe*, at det var fremmede, og den oprindelige familie uvedkommende, der sad med en stor del af agrene, så *er* fællesskabet allerede godt igang. Resten er vist ordnet fra oven: af herremanden eller lensmanden, som Gudmund Hatt også antyder. For at hovarbejdet kunde foregå i nogenlunde fredelighed skulde bønderne helst være så ligestillet og afhængig af hinanden som muligt. Og specielt kan man have ønsket et sådant fællesskab, fordi man inden for dette bedst kunde tøjle selvejerbøndernes selvstændighedstrang. Se også Vejenbogen s. 30.

S. A.

Anmeldelser.

V. Nordmann: Menneskets Indvandring til Norden. Reitzels forlag 1936. 5,00.

Hvis de, der er optaget af vor oldtid, læser denne bog, vil de sikkert indrømme, at dette er noget af det interessanteste, de endnu har set om denne sag. Dertil kommer, at det ikke er enkeltoplysninger, men en sjælden grundig og overskuelig helhed, flittig og dygtig bygget op af de mange enkeltheder, som derom er fremkommen de sidste 30—40 år. Også de nyeste fund: fra Hamborgeggen, fra Bølling sø v. Engesvang og fra Vest og Nordnorge er taget med, og dette nyere materiale er måske det man først og fremmest vil standse ved, da endel af det peger endnu længere tilbage end Maglemose og Sværdborgfundene, måske er det 15—20000 år siden disse mennesker, hvis efterladenskaber vi her har fundet, har levet. Og måske har disse rensdyrjægere om sommeren færdedes langs Vestjyllands isbræer og har set det uhyre naturspil, som afsmeltningen må have været.

Mogens B. Mackeprang: Fra Rensdyrjægere til Vikinger. Jespersen og Pio 1936.

Med de første 20—30 sider falder denne bog sammen med Nordmanns. Resten er en fortsættelse, ned til den historiske tid, en morsom, klar og i enhver henseende overkommelig fremstilling af vor oldtid.

Det er tiltalende for læseren, som gerne vil have noget fast at holde sig til, at forf. ikke er så bange for at nævne årstal, jeg kan heller ikke indse, hvorfor man skal holde tilbage, enhver ved jo, at tallene er i høj grad omtrentlige: at det er c. 14,000 år siden, at isen forlod Sjælland, 11,000 år siden isranden stod ved de store svenske søer og 9,000 år siden at isen blev trængt tilbage til højfjeldsområderne. For Hamborgskulturens vedkommende regnes der endog med c. 20,000 år, og de vestjyske fund er næppe meget yngre. Det kan vel så ikke være så meget kortere siden, at den vestjyske isrands tilbagemarsch er begyndt. Et af bogens problemer er omtalt under »Smaating«.

C. Klitgård: Vendsysselske veje. Fra middelalderen til c. 1860. Historisk-topografiske studier, Hjørring 1936.

Det er en tillokkende, men besværlig opgave, Klitgård der har taget op. Der må først og fremmest arbejdes i marken med gamle folks udsagn til hjælp, men dermed når man sjælden mere end et godt 100 år tilbage. Siden må de skriftlige kilder, tingbøger, kongebreve o. lgn. benyttes. Klitgård kan imidlertid begge dele, navnlig med sin »Hvetbo herred« har han vist, at man kan få en del ud af en tingbog. Når man kan læse den vel at mærke. Også kroerne og broerne, som jo hører naturlig sammen med vejene, får man endel at vide om, navnlig broerne. Bogen giver et meget stærkt indtryk af, hvor besværlig og vanskelig færdslen var i gammel tid, — i stærke regnperioder kunde broer være bortrevne og man kunde komme til at vente i dagevis, før man kunde komme frem. Farlige var sådanne rejser selvfølgelig også; der nævnes ikke så få eksempler på, at rejsende mistede livet, navnlig ved oversvømmelserne.

Niels Thøgersen: Fra Lindknud sogn. Udgivet af August F. Schmidt. Lindknud 1936.

I højere grad end det plejer at være tilfældet er denne bog skrevet for sognets og nærmeste omsøgn folk. August F. Schmidts store og mangeartede historiske viden ses jo nok både her og der, når han har søgt at give Niels Thøgersens erindringer et dybere og videre historisk grundlag, men væsentlig må bogen betegnes som en gammel mands erindringer.

Men dette er heller ikke så lidt, især når samme mand har været så levende med i de sidste par slægtleds voldsomme udvikling, som Niels Thøgersen har. Dertil kommer, at han også praktisk har taget del i denne udvikling mere end de fleste, både som landmand og som kommunalmand, i 14 år sognerådsformand. Selv kan han huske tilbage til den tid, omkring 1870, da den moderne udvikling begyndte, og hvor hans hukommelse hører op har han gode traditioner, skriftlige og mundtlige. Af de første f. eks. Brørup-Lindknud sogneforstanderskabs (valgt 1841) forhandlingsprotokol, fattigprotokol og skoleprotokol. Han har fortalt om sit sogns udvikling sagligt, læseligt og med humør; ja, også det sidste, for »dæ ka åltier blyw no løjer, hur folk kommer sammel«, og det har N. T. også haft øje og sans for. — Dog synes jeg, at *når* nu Lindknud sogn har et barn, *Andrea Gehlert*, der er bleven verdensberømt — hvad jo ikke så mange sogne kan præstere — så skulde dog hendes historie også have været fortalt lidt mere udførligt, end det her sker. — Aug. F. Schmidt har til bogen udarbejdet en nyttig sagliste.

Fra nationalmusæets arbejdsmark 1936

Denne musæets årbog er i år ualmindelig righoldig, hvad der jo hænger sammen med de mange mær-

kelige fund der er gjort og stadig gøres. Om det er pr. instinkt eller pr. metode vore arkæologiske snus-haner går frem skal ikke kunne siges — måske er det noget af begge dele — men det er ialfald tydeligt, at evnen til at lede og finde er langt større end for blot nogle år siden. Og både iveren og sporsansen synes at brede sig også til ikkefagmændene.

Æres den, som æres bør: først kommer *Ladby-skibet* fra omkring Gorm den gamle. Enestaaende i Danmark, men har sine sidestykker i de norske skibsfund langs Oslofjorden, også i mægtige høje. Skibet er jo nu, de sørgelige rester der er (i den henseende ikke at samligne med de norske); overbygget med en glashvælving. Skamnelig plyndret er graven, som alle gamle konge og rigmandsgrave lige fra Ægypten til Norge.

Så er der *egekisten* fra Skrydstrup v. Vojens. Snart vil de vidunderlige præpareringsmetoder, som de danske arkæologer nu har — og her skal først og fremmest nævnes konservator Rosenberg — give os ny viden om hin fjærne, og dog ikke så fjærne tid for godt 2000 år siden, bronzealderens rige kultur. Men nu slår man jo heller ikke længere gavlen ind i en sådan kiste og putter en ovnrage derind og rager »skatten« ud med — som i Borum Eshøj — man balsamerer hellere hele højen, om man kunde, men ialfald kisten, ind i gips og andre sager og sender med stort besvær og bekostning det hele til musæet, hvor Rosenberg og hans hjælpere med stor ro giver sig ilag med arbejdet, der godt kan tage et par år.

Og så er der de to mærkelige borganlæg, eller hvad de skal kaldes: Trelleborg v. Tude å v. s. v. for Slagelse, ikke langt fra Storebelt, vist fra vikingetid, og anlæget i Borremose v. Aars, ikke saa lidt ældre.

Men iøvrigt er det ikke blot evnen til at *finde*

skattene, der i de senere år er stærkt opøvet, men også evnen og dygtigheden til at *drage dem frem*. Og det sidste er næsten det vigtigste. *Fundenes betydning* kommer ikke længere så meget an på fundene selv, (thi for det meste har museet mer end rigelig af tingene i forvejen) som på *den måde de ligger på, deres omgivelser m. m.* — ting, som ingen andre end de meget øvede folk kan kende og få noget ud af. Og derfor: Det som det i vore dage først og fremmest gælder om for vore lægfolk er dette: *lad fundene så urørte som muligt indtil museets mænd kan komme til.*

S. A.

John Kvist: Bække Sogn. Med landbohistorie af Henrik Larsen.

I 13–14 år har denne bog været under arbejde, men det har, som det viser sig, og altid vil vise sig, *betalt sig rigtig godt at give sig god tid*, især da, når de mangfoldige enkeltheder er samlet sammen med en så uendelig flid og tålmod som i dette tilfælde.

Og selv om der ikke er kommen en fortløbende fortælling ud deraf, fordi der er mange kokke om *den anretning* (J. Kvist, Henrik Larsen, Vilhelm Milthers m. fl.), så er de enkelte afsnit blevet saa meget grundigere, og først og sidst maa her fremhæves lærer Kvist, som igennem de mange år har været bestandig på færde for at skaffe så mange og gode oplysninger som muligt.

Men arbejdet har også været møjen værd. Thi angående en mængde ældre forhold er det vist sjælden, at der er så meget at fortælle som om Bække. Det gælder jorbundsforhold (som Milthers har fortalt om), store og mærkelige sten (vi kan her tage runestenene

med) som der har samlet sig baade sagn og historie om. Det gælder de andre oldtidsminder, idet Bække har 140 af de c. 400 gravhøje, som findes i herredet (ti sogne). Det gælder endelig også *sagnene*, hvoraf Kvist har fået samlet langt flere, end sædvanlig er, og det hænger dog vist sammen med at de gamle traditioner og den gamle tro (eller rettere: dens rester) er bedre bevaret her end de fleste steder. Det er også lykkedes forf. at give et billede af de gamle interessante *vejforbindelser*, hærvejen, vardevejen, herredsvejen.

Alt dette bestyrker stærkt det indtryk, som jeg altid har haft af Bække som et sogn med *sagapræg*. Og sagnskikkelser har sognet også haft, lige fra hine navne på runestenene til ned mod vor tid. Thi saga-sindet kunde godt være fint og hensynsfuldt, men det var oftere voldsomt og råt i sin store *selvhævdelse*, og det er jo den slags, vi hører *mest* om, både i sagaen og retshistorien, to ting, der er ikke så lidt beslægtet. Dette med »de sær grove mennesker« skal jo nok passe, men det kan dog være, at vor forestilling derom bliver en smule skæv. »Grovheden« har utvivlsomt været udtryk — foruden for råheden og det helt forbryderiske — for en *ejendommelighed og kraft*, som en mand som Brorsen slet ikke kunde skønne på, men hvoraf man til idag kun kunde ønske det mest mulige bevaret. S. A.

Skovlovringer. Folkeminder fra Silkeborg vesteregn.

Efter optegnelser af sognefoged J. Jensen og andre. Ved H. P. Hansen. Danmarks folkeminder nr. 42. 1935.

En lovring er en mand fra Løver syssel, egnen omkring Silkeborg, og skovlovringer kaldes den del af syslets indbyggere, som for en del levede af at

lave trævarer til vesteregns folk. Navnlig er der her tale om egnen vest for Silkeborg, nu kun fattig på skov, men i gamle dage blev det meste af Vestjylland og Salling derfra forsynet ikke blot med træsko, river og tøjræle, men også med hjultømmer, tildels også med bygningstømmer.

Jens Jensen er fra Kragelund, 8—9 km. n. v. for Silkeborg, og der har også forfædrene boet så langt tilbage man ved. Det var E. T. Kristensen, der satte ham igang med optegnelse af folkeminder allerede da han var 18 år, og da han siden kom i besiddelse af en stor mængde optegnelser af *Jens Peder Aaboe*, lærer i Engesvang 1857—78 (Kragelund sogn), så har der været en stor skat at tage til. Og da H. P. Hansen som bekendt nok kan »spe ve«, og tillige få form på optegnelserne, så er der blevet en morsom og indholdsrig bog ud deraf: Egnens kultur og landbrugs-historie for et hundrede år siden, sagn og emter, kloge folk og hekse, og ikke mindst interessant er afsnittet om »livsskæbner«.

Det er en bog, som mange nuomstunder læser langt hellere end en roman eller fortælling. Og det kan ikke nægtes, at den også giver adskilligt mere.

S. A.

Søren Alkærsig: Vejen Sogn i Malt Herred. Et Stykke Kulturhistorie.

Aaret 1936 har bragt flere fortrinlige Sognebøger, hver for sig Vidnesbyrd om ihærdig Forskning og Samlevethed med Stoffet.

Inden for Ribe Amt vil især to af disse Sognebøger blive staaende som Mønster og Vejleder for mange kommende Sognebøger. Det er ikke blot rigelige stedhistoriske Kildesamlinger. Men disse to Sogne-Topografier er tillige — hvad der for den al-

mindelige Læser giver dem langt større Værdi — ypperlige kulturhistoriske og stedhistoriske Skildringer. Ja, man fristes stærk til at sige; ligefrem spændende Læsning.

Lærer *John Kvist* har i sin store, fortrinligt fortalte Bog om »Bække Sogn« rejst dette lille midtjydske Sogn et Hædersminde, synligt vidt omkring og langt frem i Tiden.

Og *Søren Alkærsig* har med første Bind af sit stort anlagte Værk: »Vejen Sogn« indledet en Skildring af Vejen Sogn i Malt Herred. En Skildring, der naar langt ud over det almindelige stedhistoriske og bliver, før man ser sig for, et Stykke fængslende Kultur- og Bondelivs-Skildring. — Det er med fuld Ret, hans Bog har som Undertitel: »Et Stykke Kulturhistorie«.

Uden at gaa andre dygtige Mænd for nær, tør man vel nok sige, at Søren Alkærsig blandt Steds-historikere er en af de betydeligste og bedst grundfæstede.

Han har ikke blot den store historiske Viden, der er en nødvendig Baggrund, men ogsaa den virkelige Historikers Evne til at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt — den kildekritiske Evne, om man vil.

Og der, hvor de gamle Kilder bliver spredte og dunkle eller helt ebber ud, har Alkærsig ud fra sin vidtspændende historiske Viden og sit rige Kendskab til det jydske Almuesind en egen Evne til ligesom at lytte eller sanse sig frem ad Veje og til Slutninger, der synes indlysende rigtige.

Og saa har jo Søren Alkærsig — udformet gennem en egen knap og fyndig Stil — en Fortælleevne, som alle Steds- og Kulturhistorikere maa misunde ham. Det ved alle, der har læst hans tidligere Bøger og historiske Afhandlinger.

Hvor mange tør vel paastaa, at de gamle Lensregnskaber, Jordebøger, Matrikulslister, Skifteforretninger o. lg. er spændende Læsning!

Men se blot, hvad Søren Alkærsig har faaet ud af disse gamle, ufuldstændige Skatte- og Mandtalslister!

I hans Haand er det ikke længere tørre Opremsninger af døde Navne og Talstørrelser.

Nej, ud fra disse døde Navne og Tal stiger for vort Syn gennem Alkærsigs Skildring det lille Bondesamfund indenfor Sognet og Byen, oldtidsgraat og oldtidspræget i Former og Levevis, uendeligt nøjsomt i sin Fartigdom, men ogsaa ukueligt i sit Sammenhold og sin Vedhængen ved den hjemlige Jord.

Misbrugt af Regering og Herremænd, skatteplyndret og retskrænket af Magthaverne, mishandlet af skændende Fjendehære, knuget af Misvækst, Hunger og Pest, saa hele Kirkesogne til sine Tider omtrent laa øde — saadan var i meget Bøndernes Kaar gennem 5—600 Aar!

Men de, der overlevede Krigen, Hungeren, Pesten, gik stedse trøstigt i Gang med at rejse de øde Boelslodder og føre det lille Samfund videre og hævde Retten til Jord og Eje. — Dansk Bondehistorie er op gennem Tiderne et stærkt Vidnesbyrd om en ukuelig Livsvilje og om Styrken i det arvgivne. —

Og som vi læser frem i Søren Alkærsigs Skildring af Vejen Sogn, opdager vi efterhaanden: Dette her er jo ikke blot en Skildring af et enkelt Sogn. — Nej, det er hele Datidens danske Bondesamfund, der her er tegnet for os i dets Striden og Stræb, Sammenhold og Selvhævdelse. —

Jo, vist er det et Stykke Kulturhistorie, der rækker langt ud over Sogneskel og Herredsgrænse!

S. Ff.

Virksomheden 1936.

Første Januar 1937 havde Samfundet

21 livsvarige Medlemmer

44 ordinære — I (Biblioteker o. l.)

507 — — II.

44 Subskribenter

Forandringen har været følgende: 1 livsvarigt Medlem er afgaaet ved Døden. Der er tilgaaet 1 Medlem til ordinære I. Blandt ordinære II er 8 afgaaet ved Døden, 7 har udmeldt sig, og 21 har nægtet eller ikke indløst Kontingentopkrævningen; i samme Gruppe har der været en Tilgang af 33 Medlemmer. Af Subskribenter er 1 afgaaet ved Døden, 1 ved Udmeldelse; der er tilgaaet 2. Samfundet har altsaa haft en Tilbagegang paa 1 livsvarigt Medlem og 2 ordinære Medlemmer.

Naar Tilbagegangen ikke er større, skyldes det først og fremmest Boghandler H. Nielsen, Ølgod, der blot i Ølgod Sogn har skaffet Samfundet 17 nye Medlemmer.

Medlemmerne vil heraf se, at det kan nytte at gøre et Arbejde for at skaffe ny Tilgang. Vi opfordrer derfor alle vore Medlemmer til at være Bestyrelsen behjælpelig med igen at faa Virksomheden i kraftigere Gænge. Især gælder denne Opfordring de Repræsentanter eller *Tillidsmænd*, som vi for nogle Aar siden fik tegnet omkring i Sognene som en Støtte

for Bestyrelsen, men som vi ikke hidtil har mærket ret meget til. Hvis man tager Sognelisten i Aarbog 1936 for sig og ud fra den overvejer, hvilke Folk i Sognet der *burde* være Medlemmer, men ikke er det, saa vilde det, som ovennævnte Eksempel viser, kunne føre til stor Fremgang.

En anden Sag vilde vi ogsaa gerne have Tillidsmændenes Hjælp til. Der sker hvert Aar omkring i Sognene Begivenheder, som ikke bør glemmes: Mejeriet har Jubilæum, Kirken restaureres eller ombygges, en ny Skole bygges, en meget gammel Mølle eller Gaard nedbrydes o. s. v. Nogle Linjer derom burde vist hvert Aar finde Plads i Aarbogen. Vi har talt om det før, men det kom ikke ret i Gang.

Vi takker endelig Amtsraadet, Carl Julius Petersens Fond og Varde Sparekasse for den Støtte, disse Institutioner fremdeles yder os.

REGNSKAB FOR AARET 1936.

INDTÆGT.

Kassebeholdning	191,85
Medlemsbidrag: 1 Medl. á 10,00 Kr.	10,00
— 1 — = 4,30 =	4,30
— 1 — = 3,30 =	3,30
— 430 — = 3,40 =	1655,80
— 66 — = 3,00 =	198,00
— 46 Subskribenter á 2,40 Kr.	110,40
Statens Tilskud	155,00
Amtets —	100,00
Tilskud fra Antikvar Carl Julius Petersens Fond	100,00
Tilskud fra Varde Sparekasse	10,00
Solgte Aarbøger.	132,65
Renter	1,46
	<hr/>
Balance	2672,76
	<hr/>

Grundfonden:

Grundfonden $\frac{1}{1}$ 1936	1298,57 Kr.
Indvundne Renter.	78,11 „
	<hr/>
	1376,68 Kr.
	<hr/>

Dette Beløb staar i Landmandsbankens Afdeling
i Esbjerg.

REGNSKAB FOR AARET 1936.

UDGIFT.

Aarbogens Trykning, Klicheer	867,00
Forfatterhonorarer	568,00
Foredrag	55,00
Aarbogens Udsendelse	317,50
Aarsbidrag til Hist. Fællesforening	33,68
Redaktørløn	200,00
Sekretærløn	50,00
Alkærsigs Repræsentation ved Fællesforeningens Aarsmøde	36,00
Kundgørelser	24,45
Porto, Papir, Tryksager	109,00
Aarsmødet og Bestyrelsesmøder	76,00
Andre Udgifter	6,75
Kassebeholdning	328,88
	<hr/>
	Balance
	<hr/> 2672,76 <hr/>

Af Kassebeholdningen indestaar Kr. 69,66 i Postgirokontoret, Resten i Lunde Andelskasse.

Lunde Jyl. 13. Januar 1937.

H. K. Kristensen.

Det attesteres, at foranstaaende Regnskab er i Overensstemmelse med den os foreviste Kassebeholdning.

De medfølgende Indtægts- og Udgifts Bilag er gennemregnet og afstemte med Kassebogen, uden at der har været noget at bemærke. Kassebeholdning samt Grundfondens Beholdning er os forevist.

Ladelund, Brørup, 16. Jan. 1937.

Ribe, den 7. Februar 1937.

Emil Konradi.

P. Lerche-Thomsen.

Der gøres opmærksom på,

*at ved en beklagelig fejltagelse er hæfterne
1936 og 1937 begge paginerede fra 1.*

GENERALFORSAMLINGEN bliver i år i Grindsted 18. Marts kl. 19. Offentligt møde kl. 19¹/₂. Sandsynligvis taler Svend Aakjær, måske også et af bestyrelsens medlemmer.

Der gøres fremdeles opmærksom på, at de årbøger og andre skrifter, som sendes til »Fra Ribe amt«, bedes adresseret til **S. Alkærsig, Vejen** (ikke til Ribe).

Indholdsfortegnelse.

1. Begrebet Herlighed efter dansk Ret. Af cand. jur. H. Schlanbusch, Varde.
2. Har Vardehus ligget på samme plads til 1439? Af Søren Alkærsig.
3. Sogneskel og udskiftning. Af Søren Alkærsig.
4. Misvækst. Af Søren Alkærsig.
5. Urstenalder i Vestjylland. Af Søren Alkærsig.
6. Cornelius Appels Ordination i Askov 30. Juli 1874. Af Provst M. C. Lindegaard, Vejen.
7. A. C. Riis-Lowson. Af August F. Schmidt.
8. Anders Sørensen Vedels Ribebeskrivelse. Af Sigvard Preben Skov.
9. En Jøde i Ribe 1676. Af Johan Hvidtfeldt.
10. Den Mordbrænderdreng fra Borre. Af H. K. Kristensen.
11. Skørter paa Hovedet. Af H. K. Kristensen.
12. Småting.
13. Anmeldelser.
14. Virksomheden.
15. Regnskabet.

Historisk samfund for Ribe amt har følgende bestyrelse: Stiftsprovst *Scharling*, Ribe, formand; lærer *H. P. H. Novrup*, Alslev; læge *H. Torbøl*, N. Nebel; forstander *Kr. la Cour Pedersen*, Skibelund; lærer *H. K. Kristensen*, Lunde, kasserer og sekretær; fabrikant *N. M. Kromann*, Esbjerg, og gårdejer *S. Alkærsig*, Vejen. Redaktionsudvalget for årsskriftet er *Alkærsig*, *Kristensen* og *Torbøl*.